

Якутська поема

Леся Українка

Се ви питаєте за тих,
що тут застрелились на варті?
Та добре, розкажу про них,
хоч то вони й не дуже варті:
були якути-дикуни,
і мова в їх, і вчинки дикі,
хоч і небіжчики вони,
а дурні – все скажу – великі.
Сами скажіть, чого б їм тут
у нас при війську сумувати,
та в нас такий дикун-якут
повинен просто раювати!
Було їм досить їсти-пити,
не раз дамо і цукру, й чаю,
а навіть щоб гаразд побить,
то не було того звичаю.
Ні, гріх сказати, в нас не б'ють,
начальство вище близько тут, –
а як там зрідка й стусонуть,
то що се значить для якута?
Бо й то сказати, який вояк
із дикуна? одно ледащо!
Але ж у нас, посвідчить всяк,
вони не скаржились ні на що.
Покірливі були, плохі,
боялись кожного, так, здуру,
бувало, плачуть, як лихі, –
дитячу мали десь натуру!
Обличчя бабські, без борід,
ні бравості у них, ні зросту,
такий, скажу я вам, нарід,
що хоч бери та й скинь їх з мосту.
Було, котрий із них сидить
і туманіє, слъози в очу.
Спитає хто: "Чи що болить?"
А він одно: "Я дому хочу!" –
"А де ж той дім?" – "Отам, отам!"

покаже навмання рукою. –
Там їхати полям, горам,
лісам, великою водою". –
"Чи гарна ж ваша сторона?" –
було, питаєм. "Я не знаю". –
А край їх, звісно, дичина,
що ж гарного в якутським краю?
Навчилися трохи говорить
по-нашому, то все питали:
"Чого тут небо не горить?"
Зими для того дожидали.
А вже воно давно зима,
сніги, мороз – чого їм треба?
"Зимою сонця в нас нема,
а тут он єсть, бач, серед неба..."
І літом їм було не в лад,
як ніч надійде. "Страшно", – кажуть.
А прийде свято – всякий рад, –
вони ж нап'ються й спати ляжуть.
Було їм страшно від розмов:
"Велике слово, ми не знаєм..."
Боялись коней і корів,
ми їх, було, й котом лякаєм...
Було, як вулицею йдуть,
за руки держаться, як діти:
"На нас хати ще упадуть..."
Та ми ж їх мусили й глядіти,
бо їм недовго і зблудить
з дороги, як ідуть по місті,
а вміли по лісах ходять,
по всяких нетрях – звірі чисті!
Було, поплинуть по ріці
човном, як пустять їх гуляти,
а ми за ними назирці,
щоб не надумали втікати.
Вони ж причалять до ліска,
де щонайгірша деревина,
березина крива, тонка,
або де на піску соснина,
або знайдуть яке багно,
край нього моху наскладають,

вогонь запалять, порохно
якесь їдять та ще й співають.
Там-то й пісні були у них!
Кому такі складать охота?
Ми слухаєм, а далі в сміх:
зовсім рипучії ворота!
Ми в сміх, а ті якути в плач.
"Пускай нас, – кажуть, – пускай дому".
А ми: "Заплач, куплю калач,
та й сам із'їм, не дам нікому!"
Бувало, й шкода їх, дурних,
та вже ж не плакати з ними разом...
Посміємось, питаєм їх,
про що співали. Скажуть часом:
"От на оленях їде дід,
а баба доїть олениці...
А вітер засипає слід...
мороз великий... сніговиці..."
Ми знов у сміх: "То се такі
пісні якутські? про олені?"
Вони питають: "А які?"
та й знов риплять, немов шалені.
Найгірш було їм на смотрах
та й на маневрах, на параді
(воно то й кожному на страх!
і ми, було, тому не раді).
Вони й не скаржились, а все
так говорили чудернацько:
"Ми боїмось... велике се...
багацько тут всього... багацько..."
А що вже їм зовсім не йшло,
то се солдатська наука,
се горе вчителю було,
а їм самим пекельна мука.
Коли ж, бувало, й так почнуть
навчати товариші словами,
вони, було, або поснуть,
або кивають головами,
як п'яні... хоч що хоч кажи!
А потім просять дурнувато:
"Ти голову нам зав'яжи..."

багато в ній тепер... багато!"
Бувало, так сами собі
стискають голови руками,
немов хтозна в якій журбі,
або зав'яжуть рушниками...
А потім обійняв їх сум,
змарніли, зниділи дедалі.
Ми вже й не брали їх на глум,
бог з ними, що такі невдалі!
"Додому", - скиглили водно,
але втікати - не посміли,
сами не знали, де воно,
а розпитатися не вміли.
Уже покинули й пісні,
не хтіли спати вже й по ночах,
сиділи все такі сумні.
Були слабі - я взяв по очах, -
сами ж не скаржились на біль,
не взяв їх лікар до шпиталю:
"Їм, - каже, - їхати б відсіль,
а то ще згинуть тут від жалю,
се в них по ріднім краю жаль!" -
Ну, диво, хоч би край був людський,
то ще б я розумів печаль,
а то ж і край такий - якутський!
Начальство бачить, що не сплять,
на варту посилати стало
таки частенько. Що ж, стоять,
не скаржаться, мов горя мало!
Лиш, як жаби заскреготять,
чи соловейко защебече,
вони від страху затремтять, -
один одному щось лепече.
Сказав за те старший вояк:
"Балачки, бач, не діло варті!"
Вони тоді помовкли так,
як миші, - бачать, що не жарти.
Та стали вже мовчать і вдень,
як до котрого обізвешся,
то він тобі мовчить, як пень.
Ну, вилаєш або всміхнешся...

Еге ж пак, ви хотіли знать,
як пострілялись ті якути?
Я б вам радніший розказать,
та щоб те знать – там треба бути.
Постріляними їх обох
знайшла їх наша зміна вранці,
були при них і гроші – в мох
загорнені лежали в ранці,
розбою, значить, не було,
а ворогів вони не мали,
до того й слідство все прийшло,
що то вони сами стріляли.
Та й вразно стрелили – я чув –
не мучились і півгодинки...
Вже ж то не поєдинок був,
які там в диких поєдинки?

Тифліс, 20.04.1904